

עוצמת ההדר

"השירה משחררת אותי מתחושה עמוקה של דיכוי. אני מודעת לעוצמת ההדר שלה ומבינה את מי שמתקשה לקרוא שיר", אומרת המשוררת שולמית אפפל. "השיר לא עף ואין לו אדווה; הוא קונקרטי. יש לו התחלה ואמצע, והסוף הופך אותו על פניו"

המשוררת שולמית אפפל פרסמה שבעה ספרי שירה. היא זכתה בפרסי שירה, בהם פרס היצירה לסופרים ולמשוררים ע"ש לוי אשכול בשנים 1987 ו-2013 ופרס רמת גן לספרות לשנת 2014. בשנת 1975 הקימה אפפל את גלריית האמנות נינווה בתל אביב וניהלה אותה, ובשנות ה-90 הייתה פעילה בתחום התיאטרון וזכתה להצלחה.

השירה משחררת

בשונה מהגדרת הוורד

כפי שנספחה בידי גרטרוד שטיין היאוש, וזה ביום שרציתי לראש לספר לך שטוב דומה להתבוננות לתוך שלולית בלי חדות הגלגל שעוד אספיק להיות נרקיס ועוד אצקה לקרא את השיר שלא אאמין שפכתבתי

גרטרוד שטיין הייתה סופרת יהודייה אמריקאית שחיה בעיקר בפריז. אמירתה "ורד הוא ורד הוא ורד הוא ורד" הופיעה בשיר "אמילי הקדושה" משנת 1922. בשונה מהשלמות של הוורד, שאינה רוצה לחרוג מגבולות עצמה ומייצגת קבלה ואולי אף שמחה מהמצב הקיים - היאוש מאופיין ב"חסר" ומשול לשלולית שאין בה פוטנציאל לנרקיס או לסוג אחר של התפעמות עצמית מ"השיר שלא אאמין שפכתבתי".

נקודות מעניינות נוספות הקשורות בשטיין הן החלטתה להישאר בפריז על אף הסכנת מצד הנאצים, האופן שבו התמודדה עם המאורעות הטרגיים של תקופתה והאופן שבו אלה פוגשים את אפפל.

"השירה משחררת אותי מתחושה עמוקה של דיכוי", אומרת אפפל. "אני מודעת לעוצמת ההדר שלה ומבינה את מי שמתקשה לקרוא שיר. השירה, גם לקוראים, היא סוג של חשיפה, ואני לא

משוררת מעודנת. לאחרונה השירה שלי הפכה לדוקומנטרית".

הכתיבה ממלאת

החלל המחריד הנפלא

התפלאתי שהילדים שלהם שמחים. צוחקים בקול. מחכים ליום ההלדת. מטים את הראש ומקבלים ברכון לטיפה. שמחה לא גרמה להם מבוכה. הם היו מבוכים. חפז להם בהילדם ובכל יום שמחו בהם. הם דמו להורים היו ננחים וחיכו ברכות. כשהחברים שלי היו ילדים גם אני הייתי ילדה אצל רק מחסר ברה. ושמחת החיים שלי אלמלא היתה חביבה, לא הייתי שורדת. החלל המחריד הנפלא נמלא כשאני כותבת

בעוד בשיר הקודם השלולית היא מעין חלל שלא מתגלה בו נרקיס, בשיר הזה יש חלל "מחריד ונפלא" שאפשר למלא באמצעות כתיבה.

"נולדתי במחנה עקורים בקפריסין וגדלתי כבת למשפחת עולים בחיפה של שנות ה-50 של המאה הקודמת. התקופה הזאת עיצבה אותי - חיים בתוך חברת מהגרים מרובת שפות ולשוונות. בספרי האחרון עד כה, יתדמיני שאת כוכבת, שחזרתי את השכונה בעיר התחתית בחיפה ונתתי לילדים פה לדבר ולשון להביע", אומרת המשוררת, שבשיר זה מפרידה עצמה מאותם ילדים.

השיר קונקרטי

כל הדרך לברצלונה

חלמתי את הרמלה מהדר שלוש חלקים חליפה בדרך לא למשרד נסיעות בכפר צינה. הוא יקח אותי לתאטרון הוא ישיב אותי באירון כל

הדרך לברצלונה. כמה את מהרהרת ישאל הרמלה ואשיב במאום איזה אשר כל חי חלמתי כמו גדולה למות משעמום

ארבע נשים

ארבע נשים מתאבדות בקפיצה מקומה גבוהה הן מתעופפות כמו שמלה גדולה על אף שהן לובשות מקנסיס. זו שנוחתת לידי נאבכת באויר כמו סוס מרוץ שראיתי בסרט היא לא רוצה לחזור הביתה היא תמות עוד מעט נשארו לה דמעות והיא בוכה אותן

שני השירים האלה מתייחסים לתעופה, לתנועה בחלל, בהקשר של מוות. ואולם, בשיר "ארבע נשים" יש תפנית - השלמה וויתור על החלל, על התעופה באוויר, לטובת הנחיתה, שמאפשרת לדמעות שנשארו להיבכות - "נשארו לה דמעות / והיא בוכה אותן".

"צפיתי בהרבה סרטי קולנוע כילדה ובמשך כל חיי הבוגרים", אומרת אפפל. "הכול השפיע עליי בקולנוע של הגל החדש הצרפתי - פרנסואה טריפו, ז'אן-לוק גודאר ואחרים. מפדריקו פליני למדתי שדמיון הוא מנוע חיפוש. לעתים הכתיבה דומה לבימוי של סצנה.

"השיר לא עף ואין לו אדווה כי הוא אינו גל מים. הוא קונקרטי. יש לו התחלה ואמצע, והסוף הופך אותו על פניו. אני משתעממת בקלות. אני מניחה לשיר להפתיע אותי".

הסיפורים מעירים

כשהיה הוורד

אני זוכרת שהיה ערב קיץ עדין שמש עוד לא קראו לי לחזור הביתה האוטובוס שהסיע פועלים ערבים מחיפה לנצרת

עוד לא עצר בקפה "ישאל" לא הדליקו את האורות אבל כבר הבעירו את האש שתצלה את הקבאב חכיתי בקצר רוח למוסיקה שתגיע לעץ תותים שלי והסתכלתי בחצר שסבא גדר מאחורי הבית התרוצץ שם כל מיני אכל שפכתא עוד לא בשלה הייתי בת חמש וקצת

בשיר זה אפפל מציגה את הדברים הטריטוריאליים שטרם קרו, ומסיימת עם הדבר הטריטוריאלי המחריד - מעין ביטוי ל"בינאליות של הרוע".

"בנעוריי קראתי בעיקר פרוזה - ספרות רוסית וצרפתית, כי זה מה שתרגמו אז. הסיפורים הקצרים של אנטון ציכוב ושל אלבר קאמי, עם 'הזר' שלו, העירו את שמתרחשים סביבנו", מעידה המשוררת.

השתיקה מתבטאת

באתי בשביל הסרדינים

נסענו לנתניה כדי שאבא יוכל לשחק רמי ואמא

תפגש אנשים אני באתי בשביל הסרדינים שדודה פולה שטחה על לחם שחר מרחם במרגרינה. לא הכרתי אהבה מסוג אחר ולמדתי לסמך רק על מה שאפטר להכניס לפה ולבלע. במפגש היה אבא שומר על אפולו ולא מתברבב, אולי מפני שכלם הסכימו שהוא השחקן הטוב ביותר שברח מקרקוב כדי להגיע לרוסיה ולהמלט מהצבא האדם. ואולי היה רגוע כי אחיו היה שם ואת אחיו שבעצמו עשה כמה בריחות שבסופו הגיע לפלשטינה והצטרף לבריגדה למד אנגלית כמו בן אדם ולימים עזב לאמריקה וחי עד שמת על הנטה מגרמניה אותו אבי אהב יותר מכל

לא ביער

לא ביער

לא על גדת נהר בבית בחדר

ליד השלחן לעיני אמי שתקפא ולא תוציא הגה כשהוא ירים את היד וידפק לי אגרוף בראש

"שני הספרים האחרונים שלי נכתבו בפרק זמן קצר לאחר אלם של כמעט 20 שנה", מספרת אפפל. ייתכן כי ההצטברות הזאת של שנות השתיקה השפיעה על אופן הביטוי של המשוררת. "אני מגדירה את הכתיבה כחיים עצמם", היא מוסיפה.

הדיבור מכסה

אני כבר לא לקפה

רציתי לומר שלא נפגש ונשב לדבר. לא אדבר לא אקשיב לא אבוא לא אצא מהבית לא אחשף עוד לצרף הבלתי נשלת לכסות על הבור ולהונות את עצמי. הנה שמעת אין אמת אחרת, אני כבר לא לקפה

אם אפפל מגדירה את הכתיבה כ"חיים עצמם", נראה שהדיבור הוא היפוכם - דרך לכסות על הבור, על החלל, ולא אמצעי להצמיח מתוכו משהו חדש. עם זאת, בשיר יש קריאת תיגר ואין לדעת אם יש או אין "אמת אחרת".

הקריאה חשובה

עזה כריסטינה

צפתי פשקות תה באמבט ניל וקנמון לא נהיה לי חשך בעינים אכן סכין ומספרים לא נזקקתי למנת עור לכסות על אלה תולדות במקום מנעד פחדים וקשות מניתי בגובלן שעל הקיר פרחים ופרות דשנות במלון של עזה כריסטינה האוונגליסטית קמתי לחיות

כשאני מבקשת מאפפל טיפ לכותבים היא אומרת: "הכתיבה נעשית מתוך בעירה פנימית ואישית מאוד. לכן, איני רואה טעם לתת עצות כלליות לכותבים, חוץ מהעצה להרבות בקריאה של ספרות טובה".

* השירים לקוחים מתוך הספרים "פחות מאמת אין טעם לכתוב", הוצאת ספרא, 2013, ו"תדמיני שאת כוכבת", הוצאת פטל, 2017. ** הכותבת היא אמנית ומשוררת; מחברת הספרים "מלכות" (הוצאת פרדס) ו"פנקסי התבוסה" (הוצאת לימבו, 2018). shira003@gmail.com